

ZSV – MO1 – PSYCHOLOGIE JAKO SPOLEČENSKÁ VĚDA

- řečtina: PSYCHĚ (duše), LOGOS (věda, nauka)
- definice: empirická přírodně-společenská věda o člověku = zabývá se jednáním, chováním, vlastnostmi lidí a duševním vývojem i psychikou člověka
- interdisciplinární věda = propojena s přírodními vědami i s humanitními (filosofie, sociologie)

1. Historie

1.1 Prehistorické pojetí duše

- animismus = víra v existenci duše

1.2 Antika

- předvědecká -> téma duše: princip oživující tělo, princip dodávající smysl života
- **Platón, Aristoteles** – považováni za zakladatele „O duši“

1.3 Středověk

- pojetí duše ovlivněno církví – duše nesmrtelná X tělo smrtelné
- **sv. Augustin, Tomáš Akvinský**

1.4 Novověk

- duše nahrazena pojmem **vědomí**
- 2 hlavní myšlenkové směry

1.4.1 empirismus – jediný zdroj poznání = smyslové zkušenosti

- **John Locke** – introspekce; tabula rasa – při narození prázdný list

1.4.2 racionalismus – důraz na rozumovou složku poznání

- **René Descartes** – význam vědomí sebe sama
- vědomí spojeno s procesem myšlení „Myslím, tedy jsem.“

- jako samostatná disciplína **vznikla oddělením od filosofie** – 2. pol. 19. století.
- od konce 19. století utváření směrů psych.

2. Základní psychologické směry

2.1 experimentální psychologie

- **Wilhelm Wundt** – německý filosof, psycholog a fyziolog (laboratoř 1879)
- poznávání duševních pochodů pomocí fyzikální a fyziologického pohledu
- metoda **introspekce**

2.2 Behaviorismus

- jeden z nejvýraznějších směrů – psychologie jako **věda o chování**
- snaha opustit zkoumání subjektivních pocitů → zkoumání chování člověka
- reakce člověka na podněty (stimuly x reakce)
- dávají velkou roli výchově a vnějšímu prostředí člověka
- **zakladatel John Broadus Watson** – Američan (navazuje na I.P. Pavlova)
- extrospekce, chování = reakce na předchozí podněty

2.3 Hlubinná psychologie

- nejhlubší vrstvy psychiky – vědomí a nevědomí (podvědomí)
- psychoanalýza, analytická psychologie, individuální psychologie **Alfreda Adlera**

2.4 Psychoanalýza

- **psychoanalýza** = popis lidské mysli obecně i metoda léčení nervových a psychických poruch, objevil lidský pudový život – naše jednání nevede vždycky „rozum“

- **Sigmund Freud**
- zkoumá nevědomí

2.4.1 vrstvy osobnosti: **vědomí** – co se nám vybavuje, co si teď uvědomujeme

podvědomí – zapomenuté, vybavitelné věci

nevědomí – nad obsahem nemáme kontrolu

2.4.2 3 složky osobnosti: **id** – ono = nevědomá, zvířecí a pudová složka

ego – já = vědomá, rozumová složka (činy a následky)

superego – nad já = svědomí, morálka

2.4.3 objevil lidský pudový život: **pud k životu** – sex. pud (libido)

pud smrti – snaha s někým soupeřit

2.5 Analytická psychologie

- Carl Gustav Jung
- nevědomí – osobní – váže se na minulé události jedince – kolektivní – děděné, společné všem lidem
- rozdělení lidí na **introverty a extroverty**

2.6 Kognitivní psychologie

- poznávací procesy
- zkoumá: myšlení, fantazii, vnímání, paměť
- George A. Kelly**
- vytváření vnitřních modelů vnějšího světa
- skrze tyto obrazy člověk schopen sebereflexe a napomáhají orientaci ve světě

2.7 Humanistická psychologie

- důraz na tvořivost osobnosti, vědomí a sebeuvědomění
- zabývá se seberealizací člověka jeho pravou identitou a seberealizací

Abraham Harold Maslow

- hierarchické řazení potřeb podle důležitosti pro člověka → **Maslowova pyramida**
- postupné uspokojování potřeb
- teorie seberealizace

2.8 Transpersonální psychologie

- zabývá se mimořádnými změnami stavu vědomí, které jsou navozovány mystickými praktikami, meditací, drogami...

Stanislav Grof – Američan českého původu

3. Současné psychologické přístupy

Biologický přístup – neurofyzické procesy – chování a prožívání
- středem výzkumu – mozek a nervová soustava

Behaviorální přístup – studium chování

Psychodynamický přístup – průzkum nevědomé oblasti lidské psychiky

Fenologický přístup – studium lidského bytí a jeho smyslu ve světě

4. Systém psychologických disciplín:

1. základní psychologické disciplíny
2. speciální psychologické disciplíny
3. aplikované psychologické disciplíny

4.1 Základní psychologické disciplíny

- zahrnují psychologické jevy, které mají nejobecnější charakter (obecný a teoretický ráz)

4.1.1 obecná psychologie

- základní disciplína, zkoumá a vysvětluje základní podstatu naší psychiky
- dějiny psychologie

4.1.2 psychologie osobnosti

- struktura osobnosti, zkoumá psychiku a zabývá se člověkem jako jedincem
- zkoumá podobnosti a odlišnosti mezi lidmi

4.1.3 sociální psychologie

- zkoumá vliv společenských činitelů na utváření psychiky
- sociální (společenská) determinace, sociální skupiny, mezilidské vztahy

4.1.4 vývojová psychologie

- zkoumá psychický vývoj člověka od prenatálního období po úmrtí
- co ho ovlivňuje, vývojová období,...

4.1.5 psychopatologie

- duševní poruchy a choroby (vznik, léčebné metody)
- maniodepresivita, schizofrenie,...

4.2 Speciální psychologické disciplíny

- zkoumají uplatňování psychologických zákonitostí v určitých oblastech společenské praxe

4.2.1 zoopsychologie

- zabývá se psychikou zvířat na různých stupních vývoje

4.2.2 psycholingvistika

- psychologie řeči, zkoumá vztahy mezi myšlením, řečí, jazykem

4.2.3 srovnávací psychologie

- srovnává poznatky jednotlivých disciplín, porovnává psychologické rozdíly mezi lidmi

4.2.4 biopsychologie

- zkoumá poznatky o biologické a fyziologické determinaci člověka

4.3 Aplikované psychologické disciplíny

- zkoumají poznatky ze základních a speciálních disciplín, používají je v praxi
- využívají psychologických poznatků v konkrétních oblastech života společnosti

4.3.1 klinická psychologie

- diagnostika duševních chorob a poruch

4.3.2 pedagogická psychologie

- otázky výchovy a vyučování, jak škola ovlivňuje psychiku člověka

4.3.3 forenzní psychologie = soudní

- studie zločinnosti, psychologie pachatelů trestných činů (psychologický profil pachatele)

4.3.4 psychologie sportu

- motivace, týmová spolupráce, odstranění nervozity, zvýšení sebevědomí

4.3.5 poradenská psychologie

- školní, výchovné, profesní a manželské poradenství

5 Metody zkoumání

5.1 pozorování

- sledování člověka a jeho projevů bez zásahu psychologa (pozorovatele)
- celkový dojem člověka, motorika, řeč, chování k lidem, chování ve výjimečných situacích...

5.1.1 extrospekce

- pozorování vnějších projevů člověka v přirozených nebo speciálně upravených situacích

5.1.2 introspekce

- pozorování vlastních vnitřních psychických jevů, „hledění dovnitř“

5.2 rozhovor

- dotazování, přímý kontakt s člověkem
- využití v terapii

5.2.1 standardizovaný

- předem připravené neměnné otázky a jejich jasné formulace

5.2.2 nestandardizovaný

- nechává se volně plynout, otázky měníme podle situace

5.3 experiment

- záměrně uměle vytvořené podmínky a vlivy, tak aby se změněné podmínky daly kontrolovat a dali se na nich kvantitativně vyjádřit souvislosti s výsledkem

5.3.1 test

- slouží k posouzení či změření výkonu
- zkoumají podvědomí; zaměřené na psychopatologické příznaky

5.3.2 dotazník

- metoda hromadného získávání údajů pomocí písemných otázek
- otevřený x uzavřený

5.4 explorační metody

- sociálně – psychologické výzkumné metody sloužící ke sběru dat různými technikami – používání exploračních rozhovorů, testů, dotazníků apod.

5.4.1 sociometrie

- zjišťování a analýza vztahů mezi členy malých skupin

5.4.2 obsahová analýza

- zkoumá výskyt určitých témat v médiích
- slouží k charakteristice určitých jevů a historických proměn i k identifikaci autora

5.5 projektivní metody

- zkoumají vnitro člověka, co je v podvědomí, co nechce sdělit

5.5.1 Roschachova metoda

- skvrny, test slovních asociací

5.6 psychodiagnostické metody

- soubor metod postihujících úroveň vývoje člověka, jeho vlastnosti a aktuální stav
- přítomnost symptomů a syndromů, potenciální možnosti dalšího vývoje
- výkonostní testy, testy osobnosti, rozhovory, pozorování, analýzy slovních projevů